

רבי שמעון בר יוחאי

הרב ארי דוד קאהן

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף לג עמוד ב

ואמאי קרו ליה "ראש המדברים בכל מקום"? דיתבי רבי יהודה, ורבי יוסי, ורבי שמעון, וייתב יהודה בן גרים גביהו, פתח רבי יהודה ואמר, כמה נאים מעשיהם של אומה זו - תקנו שווקים, תקנו גשרים, תקנו מרחצאות. רבי יוסי שתק. נענה רבי שמעון בן יוחאי ואמר, כל מה שתקנו - לא תקנו אלא לצורך עצמן - תקנו שווקים להושיב בהם זונות, מרחצאות - לעדן בהם עצמן, גשרים - ליטול מהם מכס. הלך יהודה בן גרים וספר דבריהם, ונשמעו למלכות. אמרו, יהודה שעילה - יתעלה. יוסי ששתק - יגלה לצפורי. שמעון שגינה - יהרג. אזל הוא ובריה, טשו בי מדרשא. כל יומא הנות מייתי להו דביתהו ריפתא וכוזא דמא, וכרכי. כי תקיף גזירתא, אמר ליה, לבריה, נשים דעתן קלה עליהן - דילמא מצערי לה, ומגליא לן. אזלו, טשו במערתא. אתרחיש ניסא - איברי להו חרובא ועינא דמא, (והו יתבי) והו משלחי מניהו, והו יתבי עד צואריהו בחלא. כולי יומא גרסי, בעידן צלויי - לבשו, מיכסו, ומצלו, והדר משלחי מניהו, כי היכי דלא ליבלו. איתיבו תריסר שני במערתא. אתא אליהו וקם אפתחא דמערתא, אמר, מאן לודעיה לבר יוסי דמית קיסר, ובטל גזירתיה? נפקו, חזו אינשי דקא כרבי וזרעי, אמר, מניחין סיי עולם ועוסקין בסיי שעה!? כל מקום שנותנין עיניהם - מיד נשרף. יצתה בת - קול ואמרה להם, להחריב עולמי יצאתם? חזרו למערתכם! הדור אזול, איתיבו תריסר ירחא שתא, אמרי, משפט רשעים בגיהנם - שנים עשר חדש, יצתה בת - קול ואמרה, צאו ממערתכם! נפקו, כל היכא דהוה מחיי רבי אלעזר, הוה מסי רבי שמעון בן יוחאי. אמר לו, בני, די לעולם אני ואתה. בהדי פגאי דמעלי שבתא, חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני אסא, ורהיט בין השמשות. אמרו ליה, הני למה לך? אמר להו, לכבוד שבת. ותסגי לך בחד? חד כנגד "זכור", וחד כנגד "שמור". אמר ליה לבריה, חזי כמה חביבין מצות על ישראל, יתיב דעתיהו.

2. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כח עמוד א

תנו רבנן, שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן, שלוששים מהם ראויין שתשרה שכינה עליהם כמשה רבנו, ושלוששים מהם ראויין שתעמד להם חמה כיהושע [בן נון], ועשרים מהם בינונים, גדול שבכלן - יונתן בן עזיאל. וקטן שבכלן - רבן יוחנן בן זכאי, שלא הניח מקרא, משנה, תלמוד, הלכות, והגדות, דקדוקי תורה, ודקדוקי סופרים, קלות וקמורות, וגזרות שוות, תקופות, וגיטריאות, שיטת מלאכי השתר, ושיטת שדים, ושיטת דקלים, משלות כוכבים, משלות שועלים, דבר קטן, ודבר גדול. דבר גדול - מעשה מרובה, ודבר קטן - הניית דאבני ורכא, לקיים מה שצאמר, (משלי ח) "להנחיל אהבי יש ואצרחיהם אמלא". וכי מאחר שבקטן שבכלם כה, גדול שבכלם על אחת כמה וכמה. אמרו עליו על יונתן בן עזיאל, שבשעה שהיה יושב ועוסק בתורה, כל עוף שפורח עליו באויר, מיד נשרף:

3. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף מה עמוד ב

אמר רבי חזקיה, אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בר יוחאי, יכול אני לפטר את כל העולם כלו מן הדין מיום שנבראתי ועד עכשיו. ואלמלי אלעזר בני עמי, מיום שנברא העולם ועד עכשיו. ואלמלי יותם בן עזיהו עמנו, מיום שנברא העולם ועד העולם. (אמר) [ואמר] רבי חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בר יוחאי, ראיתי בני עליה והם מועטים, אם אלה הם, אני ובני מהם, אם מאה הם, אני ובני מהם, אם שנים הם, אני ובני הם.

4. אמרי שמאי עמוד קסד

הנה אמרינן בסוכה כח. על יונתן בן עזיאל אמרו עליו בשעה שהיה יושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף. ואמר האדמו"ר רמ"מ מקוצק זצ"ל, כי להלל הזקן רבו של יונתן בן עזיאל היה כבר הכח לעצור שלא ישרף, לפי"ז אפשר לומר גם כאן, שלרבי שמעון היה כבר כח המעצר שלא ישרף.

5. תלמוד ירושלמי סנהדרין פרק א דף יט עמוד א/ה"ב

אמר רבי בא, בראשונה הנה כל אחד ואחד ממה את תלמידיו כגון רבי יוחנן בן זכאי מינה את רבי ליעזר ואת רבי יהושע. ורבי יהושע את רבי עקיבה. ורבי עקיבה את רבי מאיר ואת ר"ש. אמר יושב רבי מאיר תחילה. נתפרסמו פני ר' שמעון. אמר לו רבי עקיבה, דייק שאתי ובוראך מפירין כוחך:

6. תלמוד ירושלמי ברכות פרק ט דף יג עמוד ד/ה"ב

רבי חזקיה בשם רבי ירמיה, בן הנה רבי שמעון בן יוחאי אומר. אני ראיתי בני העולם הבא ומעוטים הן. אין תלתינו איננו, אנא וברי מנהון אין תרינו איננו, אנא וברי איננו רבי חזקיה בשם רבי ירמיה, כך הנה רבי שמעון בן יוחאי אומר, יקרב אברהם מן גביה ועד גביי, ואנא מיקרב מן גביי ועד סוף כל דרי ואין לא יצטרף אחיה השילוני עמי, ואנא מקרב כל עמא.

7. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כז עמוד ב- כח עמוד א

תנו רבנן, מעשה בתלמיד אחד שבא לפני רבי יהושע, אמר לו, רבי, תפלת ערבית רשות או חובה? אמר לו, רשות. בא לפני רבן גמליאל, אמר לו, רבי, תפלת ערבית רשות או חובה? אמר לו, חובה. אמר לו, ונהלא רבי יהושע אמר לי רשות... ואותו תלמיד, רבי שמעון בן יוחאי הנה:

8. תלמוד בבלי מסכת שבת דף יא עמוד א

דתניא: חברים שהיו עוסקין בתורה - מפסיקין לקריאת שמע, ואין מפסיקין לתפלה. אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא כגון רבי שמעון בן יוחי וחביריו, שתורתן אומנותן. אבל כגון אנו - מפסיקין לקריאת שמע ולתפלה.

9. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לה עמוד ב

תלמוד לומר, "ואספת דגנך". הנהג בהם מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל. רבי שמעון בן יוחאי אומר, אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורע בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא בזמן שישוראל עושין רצונו של מקום, מלאכתו נעשית על ידי אחרים, שנאמר, (ישעיה סא) "ועמדו זרים ורעו צאנכם" [וגו']. ובזמן שאין ישוראל עושין רצונו של מקום, מלאכתו נעשית על ידי עצמן, שנאמר, (דברים יא) "ואספת דגנך", ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידם, שנאמר, (שם כח) "ועבדת את אויביך". אמר אביי, הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידם, כרבי שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידם.

10. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף צט עמוד ב

אמר רבי אמי, מדבריו של רבי יוסי גלמוד, אפלו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, קים מצות, (יהושע א) "לא ימוש ספר התורה הזו מפיה". אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, אפלו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית, קים מצות "לא ימוש", ודבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ. ורבא אומר, מצוה לאומרו בפני עמי הארץ.

11. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף מט עמוד ב

. רבי שמעון שקיל צנא על פתפיה, אמר, "גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה:

12. חתם סופר מסכת סוכה דף לו עמוד א

דומה לכושי תנו. שמעתי ממ"ו הפלא"ה זצ"ל בהא דפליגי רשב"י ור' ישמעאל ר"פ כיצד מברכין ומסקי' הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם אמר הוא ז"ל שעשו כרשב"י ולא רשב"י ממש דודאי מי שכוונתו לשם ה' הבוחן מחשבותיו ויודע עשתונותיו בודאי יעלה בידו אלא הם עשו כרשב"י נדמו לו ולא בעצם תוכניותם ע"כ לא עלתה בידם ואמר היינו דאמרי הכא אתרוג הכושי היינו הצדיק המשונה במעשיו ככושי המשונה בעורו הוא כשר אך דומה לכושי שרוצה לדמות עצמו לרשב"י זה פסול כי לא עלתה בידו ע"כ דברי הרב ודפח"ח. מכאן ואילך תוספת דברי תלמידו הפעוט כמוני נלע"ד רבי ישמעאל נמי לא אמר מקרא ואספת דגנך אלא בא"י ורוב ישראל שרויין שהעבודה בקרקע גופה מצוה משום יישוב א"י ולהוציא פירותי הקדושי' ועל זה ציוותה התורה ואספת דגנך ובועז זורה גורן השעורי' הלילה משום מצוה וכאלו תאמר לא אניח תפילין מפני שאני עוסק

בתורה ה'נ לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה ואפשר אפילו שארי אומניו' שיש בהם ישוב העולם הכל בכלל מצוה אבל כשאנו מפוזרי בעו"ה בין או"ה וכל שמרבה העולם יישוב מוסיף עבודת ה' חורבן מודה ר"י לרשב"י וע"ז אנו סומכי' על ר' נהוראי במתני' סוף קידושין מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד בני אלא תורה היינו בח"ל וכנ"ל והיינו דמחדש רבא באתרוג הכושי אפי' אינו נדמה אלא כושי ממש דהיינו רשב"י וחבריו האמתיים מ"מ הא לן והא להו לבני בבב כשר ולבני א"י פסול דבעי' יישוב א"י ע"י ישראל. (אתרוג הבוסר עיי' בחידושינו בזה לעיל ל"א ע"ב:)

13. קרן אורה מסכת מנחות דף צט עמוד ב

שם גמרא, אמר ר"י משום רשב"י אפילו לא קרא כו' ור' ישמעאל לדמה בן נתינא צא ובדוק כו'. לכאורה איכא למירמי אהדדי פלוגתייהו הכא אהא דפליגי בברכות (ל"ה ע"ב), דהתם אמר ר"ש אדם חורש כו' תורה מה תהא עלי', הרי דס"ל דהחיוב לעסוק בה לבד, והכא אמר דקיים המצוה בק"ש לחוד, ... אבל עיקרן של דברים כך הם, דהכל מודים (בתכלית) [דתכלית] בריאת נפש האדם בעה"ז הוא לעבוד את ה' לבד, כל יפעל שום פעולה גשמית, וכמש"נ (בראשית ב' ט"ו) ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה ואמרו ז"ל (עין ב"ר ט"ז, ד') מצות עשה ול"ת, כי לזו העבודה לבד נברא, לא הי' נצרך לעבודה אחרת לצורך מחייתו הגשמית, כי הי' מושפע מכל טוב ע"י שלוחים טובים, כי כל הברואים זולתו נבראו לשמשו, ואפילו צבא מעלה, כאמרם ז"ל (סנהדרין נ"ט ע"ב) מה"ש היו צולין (לי) [לן] כו' אבל כ"ז בהיותו על שלימותו ואין לו חפץ בדברים גשמיים כמו קודם החטא, ואח"כ בפסוק זוהמת החטא הראשון במעמד הקדוש הר סיני נאמר ג"כ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, ולא בא אל התיקון השלם בכלל נפש האדם עד עת קץ לטוב, כמש"נ (ישעיה ס"א, ו') ואתם כהני ה' תקראו ואז (אשלם) [יושלם] רצון עליון ב"ה בתכלית בריאת האדם ושלימות פעולתו, אבל עתה אינו שלם בתכלית בריאתו, כי לא נפרד בכלל מזוהמת הגשם, ומוכרח הוא לעבוד גם את עצמו מעט לחרוש ולזרוע, אך עכ"ז באפשרות גם בזה להגיע אל תכלית ושלימות, אם הוא אינו מרבה בעבודת הגשם אלא הכרחית הגדולה תתצצה בזה נפשו היקרה ג"כ, אם (רואין) [כי אין] זה לפי כבודה, כי קדושה היא אצולה ממרום ואין לה חפץ בעבודת הגשם, אבל אחרי שלא יתפעל זאת כ"א בשביל חפצה הטוב למען יוכל להגות רוב העת בתורה ובעבודת שמים מחמת ההכרח תמחול על כבודה בזה, וכזאת היא הנהגת רובי השלמים טרם בא עת התיקון השלם, וז"ש ר"י הנהג בהם מנהג ד"א. אך גם זו אינו מן הנמנע גם עתה להיות יחידים ושרידים אשר יבאו בשלימותם אל שלימות האמת ורצון עליון, אשר יהי' חפשי' לגמרי מעבודת הגשם, ויעשה מלאכתן ע"י אחרים, אבל לא רבים הם, ...

14. משנה שכיר - מועדים ארבעת המינים מעלת מלאכת עבודת הארץ הקדושה

והדברים מבהילים כל רעיון, עד כמה הוקיר רבינו מלאכת יישוב הארץ, עד דקפסיק ותני שבארץ ישראל אסור לעשות כר' נהוראי ורשב"י וחביריו ללמוד רק תורה ולנטוש את הארץ, אלא החיוב לעשות כר' ישמעאל, לעסוק ביישוב הארץ, מפני שזה גופא מצוה. והמשיל לזה - כאילו תאמר לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה, הכא נמי לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה. וכן בשאר אומניות שיש בהם יישוב העולם, הכל בכלל מצוה זו. שכך פסק ראש הפוסקים, מגדולי הפוסקים האחרונים, רבינו ה'חתם סופר', שנתקבלו פסקיו כמשה מפי הגבורה, ומאן ספין ומאן יהיר ומאן רקיע לזלזל בדבר שרבינו החת"ס הגביה ערכו כל כך למעלה ראש, עד שהשוה עבודת האדמה בארץ ישראל למצות עשה דתפילין שאדם הישראלי מניח בכל יום, ובלי מצות עשה דתפילין אינו בר ישראל כלל, והוא מן היורדים ואינם עולים, כמבואר בראש השנה [יז, א].

15. שו"ת ציץ אליעזר חלק ז סימן מח - קונ' אורחות המשפטים פרק יב

מסתבר, שדברי הח"ס מכוונים לאלה אשר מתעסקים ועושים חוליהם על טהרת הקדש ועוסקים בעבודת האדמה לשם שמים לשמו ולשמה, אבל הדברים כשלעצמם אשר משמיענו בזה הח"ס הרי נפלאים מאוד ומסולאים בפז ונדמה שחובב ציון גדול ביותר שבמציאות לפי המושג בדורנו, שהוא

עם זה גם יהודי חרדי, לא היה מעיז להעלות על דעתו ומכל שכן להוציא מפיו דברים כאלה ועל אחת כמה להעלות על הכתב הגות לב מקוריים כאלה, לבוא ולומר, שאם אומר אדם בא"י לא אאסוף דגני מפני עסק התורה, שהרי זה דומה כמי שאומר לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה, מפני שהעבודה בקרקע גופה מצוה משום ישוב ארץ ישראל ולהוציא פירותיה הקדושים? ואם אנו שומעים בכל זאת כדברים האלה מפורש יוצאים בקדושה ובטהרה מפי הקנאי הגדול לוחם מלחמת ד' ביד חזקה בדור העבר ורבן של ישראל רבינו החתם סופר ז"ל, הרי יש בהם בהרבה לאין ערוך כדי להוסיף עוז ועצמה, עידוד ונוחם בידי אחינו החרדים לדבר ה' המתאגדים באגודות במטרה להאחז על אדמת הקודש לעבוד את אדמתה ולהוציא פרי הלולים...

נסיים את מאמרינו בדבריו הנעלים של הגאון המקובל, בעל חסד לאברהם: וכאשר יראו אותן האנשים [בני קיבוץ גלילות שיבואו ארצה יחד עם מלך המשיח] כאשר אחיהם [שימצאו כבר בא"י] נעשו בריות חדשות ופורחים באויר ללכת לדור בג"ע = בגן עדן = ללמוד תורה מפי הקדוש ברוך הוא, אז יקבצו יחד בני קיבוץ גלילות ויקחו דאגה בלבבם ויהיה להם דאבון נפש ויתרעמו אז על מלך המשיח ויאמרו הלא אנחנו עם בני ישראל כמוהם ומאין זו להיות הם רוחניות בגוף ובנפש משא"כ אנחנו ולמה נגרע? וישיב להם מלך המשיח הלא כבר נודע ומפורסם מדותיו של הקדוש ברוך הוא הוא שהם הכל מדה כנגד מדה, אותן שהיו בחו"ל ואחר יגיעות רבות השתדלו לבוא לארץ ישראל כדי לזכות אל נפש טהורה ולא חשו לגופם ולממונם ובאו בים וביבשה ולא חשו להיות נטבעים בים או להיות נגזל ביבשה ולהיותם שבויים ביד אדונים קשים, ובעבור עיקר רוחם ונשמתם עשו זאת, ע"כ חזרו להיות רוחניים מדה כנגד מדה, אבל אתם שהיה בידכם לבא לארץ ישראל כמוהם ואתם נתרשלתם בעבור חמדת הממון וחששתם לאיבוד גופכם ומאודיכם ומהם עשיתם עיקר ורוחכם ונפשותיכם עשיתם טפל, לכן נשאתם אתם ג"כ גשמיים מרוחכם וכו', אבל אותן שלא חשו לגופם ולממונם כנזכר רק חשו לרוחם ולנפשם בלבד עושה עמהם השי"ת כמה טובות לעשותם בריה חדשה כנזכר ולהוליך אותם אל הג"ע התחתון (חסד לאברהם, מעין שלישי, נהר כ"ב).

אשרי האיש אשר יקרב לבוא להסתופף בחצרות בית ד', היא ארץ קדשנו, יפה שעה אחת קודם, הוא מרום ישכון לזכות לבשם את עצמו באוירה הזכה והצלולה ולהחיות את נשמתו בטל חרמון שיורד על הררי ציון הנאצל מאוצרות טל - התחיה הגנוזים בגן - האלקים, כי שם צוה ד' את הברכה חיים עד העולם. ולא לחנם שמו אבותינו מדור דור נפשם בכפם והשליכו נפשם מנגד כדי לזכות להתהלך לפני ד' בארצות החיים, כי ידוע ידעו כי חיי נשמות אויר ארצך. דרור אבקת עפרך ונופת צוף נהריך. + [ויעוין בשו"ת ישועות מלכו שם בס"ו ס"ו מ"ש לבאר שהמאמר של כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה נאמר רק על בבל ועל אלה שנתרשלו בימי עזרא באשר לא חשבו זאת לפקידה. וכן מבאר שגם עצם הקיבוץ לא"י הוא סימן מבשר לאתחלתא דגאולה עיין שם]. +

16. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף כג עמוד א

רבי יהודה סבר: דבר שאינו מתכוין – אסור ... ורבי אלעזר בן עזריה סבר לה כרבי שמעון, דאמר: דבר שאינו מתכוין מותר, ... אמר רבא אמר רב נחמן אמר שמואל, ואמרי לה אמר רב נחמן לחודיה: הלכה כרבי שמעון...

17. זוהר חדש כרך א (תורה) פרשת כי תבא [דף צז עמוד ב]

רבי שמעון בן יוחאי, אָזל ליה וַעֲרַק לְמַדְבָּרָא דְלִיד, וְאַתְגַּנִּיז בְּסֵד מְעַרְתָּא, הוּא וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרִיה. אֶתְרַשִּׁישׁ לִוְן נִיסָא, וְנָפַק לְהוּ סֵד תְּרוּבָא, וְסֵד מְעִינָא דְמִיָּא. אֶקְלִי מִסְהוּא תְּרוּבָא, וְנִשְׁתָּאן מֵאִינוֹן מִיָּן. הִנֵּה אֵלֵיהּ זְכוּר לְטוֹב, אֲתִי לִוְן בְּכָל יוֹמָא תְּרִי זְמַנִּי, וְאֹלִיף לִוְן. וְלֹא יָדַע אֵינִשׁ בְּהִי: ...

לע מותרת על ראשונים שהיו נכחיב יד ומפסו בימינו כי כפי
ברכה המשלשה בחספי רבינו יהודה החסיד כתב למר ח"ל
רש"י אומר אפשר אדם חורש וכו' לאו משום דסובר שר' שמעון
שהוא חובה דהא במנחות איהו קאמר דאפילו לא קרא אלא ק"ס
שחרית וערבית קיים לא ימושו מפיו אלא מטה בעלמא הוא דקאמר
מפני ביטול חורש עכ"ל. גם בחספי הרא"ש שם' הנ"ל כתב ח"ל
רש"י אומר אפשר אדם חורש וכו' לאו משום דסובר ר' שמעון שהוא
חייב כל היום דהא איהו אומר במנחות דאפילו לא קרא אלא ק"ס
שחרית וערבית קיים מטה לא ימושו ספר התורה הזה מפיו עכ"ל
ולא סיים למילתיה וטובתו ודאי למה שכתב רבינו יהודה החסיד
הנ"ל שאיט אלא למטה בעלמא ובספר רבינו יהודה החסיד בזה
היא קדשה הקדמונים שכתב הרדב"ז בח"ג סי' תש"ז שיש מחלוקת
הקדמונים אי מלי פטר נפשיה בק"ס שחרית וערבית וליתור כל
היום איט אלא רשות כמו שהבאתי למעלה (נספד ד"ס ונפיק) ובדאי
דמה שכתב דליתור כל היום איט אלא רשות איט מדוקדק והכונה
דאיט אלא מטה בעלמא ובספר רבינו יהודה החסיד וגבוי חובה
דקריאת שמע שחרית וערבית קרו ליה רשות :

וראי הדל לולא דב"ק הג"ל (רבינו יהודה החסיד והרא"ש) היה נראה
לי דקאמרו דמילתא הוא דמה שאמר רש"י בברכות אפשר אדם
חורש וכו' תורה מה תהא עליה דברים כפשוטן הם דסובר דמן הדין
איט יולא ידי חובתו בק"ס שחרית וערבית ולא קשיא דידים
אדידיה דהא מקמי בת קול והא לבתר בת קול ואפשר שיחתי קלס
דנהג כפ"א עם בנו מהמפרה וחזו לישי דקא כרכי חרשי אחר
מיתין חיי פולס ועוסקים בחיי עשה כל מקום שנתנו עיניהם מיד
נערך (פי' נמשך שם ד' נ"ג פ"א) ומשמע ודאי סובר שחרית וערבית
מחייבת בן שאם לא בן מה חורי האף הגדול הזה ליתן עיניהם
ולשרוק המקומות אלו מפני שאין עושים המטה בעלמא ראייה הם
לקדם גדול בזה לבלות ממונם עד שינאחז בת קול ואמרה להם
לחזירי פולמי ילאחז חזרו למערכתם וכו' ואז נקשרה דעתם
וחזרו מסבכתם ואם בן לא נפלאה דלמר דהא דת"י בברכות
נשים קודם בת קול ומאי דאמר רש"י במנחות דיולא בק"ס שחרית
וערבית אמרה אחר בת קול בן נראה לדעתי העניה נכון אך מה
אפשר שרבוטות הג"ל לא כתב בן והמעיין יבחר. ולפי דבריו
הנ"ל טבל ליישב מה שכתב מקשים הרב מוהר"ן שחרית חיות
בגהותיו למסכת נדרים ד' ת"ע ע"ב על מה שאמר שם ר' שמעון
כי אייל לבי מדרשא שקל אלא על כהפיה אחר גדולה מלאכה
שמכבדת את בעליה דמשמע מה שכתב את המלאכה ואילו בברכות
הנ"ל מרחיק וסוגר את המלאכה והרב כתב דאין התחלה לקושיא זו
שבה נראה זמין לכוון החורש ליישב פניה המדרש ולא יאמר
ליישוב על הקרקע ע"ש ולפי דרכי יש לומר דאמר בן ר' שמעון
אחר הפס קול וק"ל :

וראי להרב מוהר"ן הירש חיות בהגהותיו לברכות שם שהקשה
דר' ישמעאל דידים ארדיה. דבברכות אחר הגהה
בין מנהג דרך ארץ ואילו במנחות ד' ז"ט ע"ב אחר לכן דמה
לא ובדוק עשה שאינה לא יום ולא לילה וכו' והנ"ל ע"ש ולא
ידעתי למה לא הקשה גם דרש"י אדרש"י דלפס ריהמא שיטת
שניה מוחלפת בשתי המקומות הנ"ל בן אחת דגם על רבינו יהודה
החסיד והרא"ש בחוספיותיהם הנ"ל יש להרגיש בן למה לא הוקשה להם
גם דר' ישמעאל אדרבי ישמעאל ופס שעל פי דבריהם (דאיט אלא
מטה בעלמא) יתכן ליישב גם הא דר' ישמעאל דבמנחות לא אמר
לכן דמה לא ובדוק וכו' אלא לקיים מטה בעלמא מכל מקום היה
להם לבלול קושיאם ותיורס על שניהם ועל הרב מוהר"ן הנ"ל
אולי יש ליישב בדוחק שמפני שפיר ראה שגריסת הרב ש"ך
והשאלות היא במנחות ר' שמעון בן יהודה קנוי משום הכי לא
הוקשה לו דרש"י אדרש"י :

ובענין זה אהא תחום בם' סיקר דרכי טעם לידיו הגאון שלום רוב
אבד"ק קאלפנק י"ז בדף ב' ע"ד והלאה (בדורש רש"י) מה
ש' בזה בסחירת דברי רש"י מברכות ומנחות הנ"ל ופסקי הרמב"ם
בברייתא זמין להבטות תלמוד פניה ובהא דבר תחום שרש"י
יחלוק

חובה ולא זכר שר שהוא מחלוקת הקדמונים שאם בן בקל היה לו
ליישוב דרש"י סובר דאיט אלא רשות אי שחורך לעשות ליישב
גם להסבירים שהוא רשות כמובן. וראיתי להרב יפה ללב נר"ו בח"ב
בקונטרס יפה תלמוד ד' כ' ע"ב שכתב ח"ל עיין בם' פתח עינים
ואשתמיטתיה מה שאמרו בחיקוי הזהר חיקון כ"א ד' ס' ע"א
וכו' ושמעתי מינה דבמנחות נמי רש"י קאמר לה עכ"ד ואני אומר
דברי תורה וכו' ועש"ס במקום אחר ומינה דמר הוא דאשתמיט
דברי מין חיד"א שביאורי ברכה יו"ד ס' רמ"ו אות ח' שאמר שכתב
דברי הש"ך דהגירסא במנחות ר"ש בן יהודה ופסג בשאלות גרים
בן סיים אהנס נהינא דבחיכוי הזה"ק שם נאמר דאפילו לא קרא
אלא ק"ס קיים לא ימושו עכ"ל. ובשאלות שלפניו בשאלות קמ"ב
גריסין ר"י משום ר' יהושע בן יהודה וכתב שם הגאון העמק
שאלה י"ז שגראה שרדך להיות ר' שמעון בן יהודה דר' יהושע
בן יהודה לא נמלא בתלמוד וכתב שבש"ס המהר"ק ח"ב סי' ר"א
החזיק להגיה בדברי השאלות על פי מה שנמלא מאמר זה בחיקוי
הזהר שתי פעמים וע"ש לענין חיבור לילה ביום ויום בלילה בתורה
שכתב הש"ס והוא כמג"א ר"ס סי' ח' שהוא דוקא לחוש לדעת
הירושלמי בפרק א' דיומא :

וראי למרן החב"י"ף בם' ברכות מועדיך לחיים ד' ק"א ע"ג
שכתב בשם הרב שמן רוקח ח"ב בחא"ח סי' יו"ד דלף
דאמרין דאפילו לא קרא ק"ס שחרית וערבית קיים לא ימושו ספר
התורה הזה מפיו. מכל מקום להר"ן בדריס ד' ח' אכתי רמזי עליה
עשה דושננתם לבניך דדרשין שהיו מחודדים בפיו ולפ"ש דב"ק
מקיים דברי תורה עשה דושננתם איכא חיובא. מדכתיב והגית בו
יומם ולילה שהוא מדברי קבלה עכ"ל. ואני הדל לא ראיתי בפעוית
שם רמז בדברי רש"י בדריס דלמאן דאמר דקריאת קריאת שמע
שחרית וערבית מהני מכל מקום מיד והגית בו יומם ולילה לא
נפיק. וכתבא דמילתא משמע דגם מיד והגית נפיק וכך הם דברי
הרב מוהר"ן הנ"ל וס' שמן רוקח אין בידי לעיין בדב"ק ונ"ע
וראינו עוד בברכת מועדיך לחיים שם בד' ק"ב ע"א שחקר שאם
נאמר דב"ק שחרית וערבית מקיים מטה תלמוד תורה הכי ערי
ללמוד יותר והא איכא משום כל חוסף ואמר מר באחד מן היסודים
על פי דברי מרן הב"י בם' ת"ח דבקריאה בעלמא ליכא כל חוסף
ובמחנה"ה לא דמי כלל. דהתם דעיקר המטה היא הקרבת הקרבן
והקריאה זכרון בעלמא היא לכן לית בה משום כל חוסף מה שאין
בן בלמוד תורה דהלימוד עלמו הוא גוף המטה אי הוה שייך ביה
משום כל חוסף לא הוה מהני מה שהוא קריאה בעלמא אלא דלא
שייך בלמוד התורה משום כל חוסף כמו שכתב שם בשאר היסודים.
והעיקר דאיט שייך בזה כל חוסף כמו בגהות נדקה דרש"י אדם
לבוז נכסיו לולא תקנת אשא שא לא יעני וכו' בתרומה אף דמשה
אחת שוערת וכו' שכתב הרב יד שאל :

והנה כל הנ"ל היה כתוב מזמן רב גם בשדי חמד ח"א בחלק
אסיפת דינים במערכת בין המהר"ם סי' ב' אות י"ג
בבאחי מה שחקר הרב שלחן גבוה דאבלות יסנה היא מדרבנן
ואף יכלו לפטרו בתשעה באב מתלמוד תורה וכללוא הוא לא אחי
דרבנן ודאי לשל תורה ויחא ליה דמקיים מטה תלמוד תורה
בקריאת שמע וכו' ואני הדל כתבתי על דבריו דמעיקרא לא קשיא
דולאי גם בתשעה באב אין פוער אותו ממנוה זו אלא שאמרו
לפטור בדברים המשמחי לב והוא ברי בחיובא ללמוד בדברים
הרעים וכו' שכתבתי למעלה על דברי הרב מוהר"ן בחקירתו
אף יכלו חכמים לפטור את האבל מתלמוד תורה ונמלא מבטל
מטה והגית וכו' והרב שלחן גבוה לא ראה דברי הרב מוהר"ן הנ"ל :

ועל מה שהבאתי למעלה שהרב דרכי שלום הקשה סחירת דברי
רש"י וכתבתי שנעלם ממני שקושיא זו של בת הקודמין
היא ראיה פתח למרן החב"י"ף בם' עיני כל חי בנימוקו למנחות
ט"ה ע"ג בן על דבריו שכתבו עשה שלום (איט מליאלי) וז"ל בזה
ספרים רבים ע"ש. גם ראיתי שהגאון קרן אורה בחידושו למנחות
עמד גם הוא בסחירת דברי רש"י ויישב דרך דרש ע"ש דב"ק
ובל מה שסדוק רבני האחרונים בזה הא גרמא ליה שלא ראו העגלות